

vanje zakona po paragrafih in raznih premenjevalnih predlogov pri sedanjih zamotanih parlamentarnih odnošajih nemogoče. Da bi nadrobne posvetovanju takega zakona zbornica sledila s tisto pazljivostjo, kakor n. pr. pri volilni ali davčni reformi, ni misliti, marveč bi tako dolgotrajno posvetovanje suhoparne tvarine zbornico moralo utruditi do apatije. Mislim torej, da bi odklonitev načrtov značilo toliko, kakor da se odpovemo tej važni reformi za mnogo let. To nam dokazujejo razni poskusi na tem polji v prejšnjih dobah.

Želeti bi bilo, da bi se vsaj v tem, nas vse jednako zanimajočem vprašanji zjedini ter soglasno pritrčili predloženim zakonskim načrtom, kakor se je to že zgodilo v gosposki zbornici. S tem bi pokazali vsaj jedno svetlo stran naših zmedenih parlamentarnih razmer ter zavrnilo očitane neplodovitosti parlamenta. Sprejem zakona naj ne bode izraz zaupnice ali nezaupnice sedanjemu ali prejšnjemu ministerstvu, ampak samo rešitev časti parlamentarizma. Za sprejem zakona ne bode zbornici hvaležen samo avstrijski sodniški stan, ampak tudi ljudstvo, ki išče svoje pravice.

Višnikar.

Davčna preosnova.

Spisuje Fr. Geiger.

(Dalje.)

I. Splošna pridobnina.

Kakor že omenjeno, uvedla se je sedanja pridobnina s cesarskim patentom z dne 31. decembra 1812. l. in sicer, kakor slove uvodilo, z namenom, da se davčni zistem primerno popolni ter vsi državljani razmerno po svojih imetjih in po svojih pridobitkih pritegnejo v pokritje državnih potrebščin.

Imetja bila so do tja le kot zemljišča in poslopja obdačena. S tem patentom nalaga se davek prvič na nadaljno vrsto, namreč kakor obširno razklada pouk za okrajna oblastva o izvedbi pridobnine, na imetja v tovarnah in trgovinah. Drugi pri-

dobitki pa so obrti in osobna opravila, za katere je treba posebne, izvrstnejše spretnosti.

Načelno podvržena so pridobnini taka podjetja in opravila le tedaj, ako smerijo na trajen pridobitek ter dajo samostojen obstanek. Davka prosti pa so ostali dohodki iz obrestovanih premičnih glavnih in pa iz poslovanja za plačo ali mezdo, tako da se niti mobilni kapital niti osebni zaslužki dosledno niso obdačili: prvi, ker jih zakon nikjer ne omenja, drugi, ker ne dajo samostalnega obstanka. Le-ta druga omejitve pa ima v zvezi z določilom, da kmetijska opravila niso po tem zakonu obdačna, ker so že po zemljarini obdačena, v posledico nedostatek, da se kako podjetje ali opravilo, katero je s kmetijo v tesni zvezi, zamore izmuzniti mej obema davkoma, kako drugo enako pa mora plačati oboje. Izvršilne naredbe namreč izrekajo neobdačnost: 1. za domače obrtnije, to so domača postranska opravila, katera se opravljajo v družini brez najetih pomočnikov; 2. za kmetijska opravila, katera se pečajo s pridelovanjem rodnihih pridelkov ter z njihovo prodajo. Ker pa pojmi niso dovolj natančno določeni ter si je razna oblastva lahko razno tolmačijo, zlasti pa ker je marsikatero prej kmetijsko podjetje in domača obrtnija doslej razvita v pravi obrt, je različnost o nalaganji pridobnine postala tem večja in nedoslednejša. Razven teh oproščenj, ki same ob sebi slede iz načelnih določil, oproščene so še nekatere vrste obrtnih podjetij in poklicnih opravil z ozirom na svoj poseben pomen za občnost, kakor pisatelji in umetniki, „katerih proizvodi in umotvori služijo v občni prid ter postajajo občna last“; istotako z ozirom na občno korist tudi zdravniki in zasobni učitelji, nadalje posojilnice, dobrodelne naprave in mejsebojne zavarovalnice.

Poznejše naredbe oproščajo tudi nekatera neznatna opravila z ozirom na njih nevažnost, oziroma malo pridobitno zmožnost, kakor kotlarje, brusce, cunjarje itd.

Kakor omenjeno, patent o pridobnini podvržena podjetja razvrstuje najprej po vrstah: tovarne, trgovine, obrti in poklici, kar je v tem vtemeljeno, da je vrsta podjetja najvažneje značilo njegove pridobitne zmožnosti. Največjo težavo pri vsakem davku namreč dela vprašanje, kako naj se davek priredi za različne dohodke zlasti z ozirom na razloček med kapitalom in delom.

Nadaljna težava, da se dohodki le redkokedaj dajo popolnem izvedeti, da se pa pač laglje dožene povprečna pridobitna zmožnost in sicer po unanjih vidnih značilih, dovedla je davčno zakonodavstvo do zistema po pridobitni zmožnosti, ki se je tudi v tem zakonu sprejel.

Razločila so se najprej vsa podjetja po njih opravljanji, kot drugo glavno značilo nastavila se je obsežnost, katera se zopet ravna po velikosti kraja oziroma prebivalstva, v katerem se izvršuje podjetje. Nadalje naštevajo se kot značila: obratna glavnica, letni dobitek, število in vrsta pomočnikov in pomožnih sredstev (strojev). Z ozirom na razni vpliv posamnih činiteljev, kateri so v navedenih značilih naštetih, in pa njih zveze z enim in drugim in na to, da je tudi povprečna pridobitna zmožnost, ne le mej raznimi vrstami podjetij, ampak tudi mej enakovrstnimi različna, določuje patent v krajnih razredih več tarifnih razredov. Na teh podlagah sestavi se je cenik: vsa podjetja so razvrščena v 4 glavne opravilne oddelke; za vsak glavni oddelek določeno je 4—12 tarifnih razredov, kateri pa so zopet različni po raznih krajnih razredih (po krajih do 1000 prebivalcev, od 1000—4000, nad 4000, deželne stolice in Dunaj); le za tovarne in veletrgovine odpadejo krajni razredi, ker leta podjetja niso navezana na svoja stojišča.

Cenik ima svojo prednost v tem, da so značila, po katerih so davčne postavke določene, očitna in je torej obdačenje manj odvisno od odkritosrčnosti obrtnikov. Da pa cenik ustreže svojemu namenu, morajo se vsa značila, katera označujejo pridobitno zmožnost, ki je zopet glavno merilo povprečne davčne zmožnosti, kar najbolj mogoče natančno navesti, morajo torej kolikor mogoče zdatno biti razvrščena. V tej zahtevi od dobrega cenika pa tiči njegov glavni pogršek, ker ni mogoče vseh vplivnih činiteljev dobitkov, kakor zahtevano navesti ali pojmovno dovolj omejiti, kakor je osebna spretnost in nadarjenost, obrtni odnošaji in drugi, ki čestokrat najbolj vplivajo, ali celo edini odločujejo.

Nadaljni pogršek cenika pa je ta, da se isto značilo vedno ne ujema z dejanskimi razmerami, ker isti činitelj v raznih obrtih in po obrtniku samem zopet v enakovrstnih obrtih različno vpliva.

Ne manj, kakor sestaviti dober cenik po značilih, težavno je določiti davčne postavke, da bi bile iste za vsak slučaj primerne davčni zmožnosti. Kakor omenjeno, opira se cenik na značila, značila pa naj kažejo povprečno, torej srednjo pridobitno zmožnost, katero pa dejanski ali presega ali pa za njo zaostaja. Treba torej raznih postavk, katere ima tudi cenik patenta o pridobnini, katere pa s previsokim zneskom prično za najmanjše obrtnike, navzgor multiplicando rasto ter vsled tega prezirajo srednje stopinje, katerih pa je dejanski kakor osen v solnčnem spektru, pri znesku 1575 gld. pa jenjajo. Vsled tega pa so najmanjši in mali obrtniki primeroma previsoko, največji premalo obdačeni in zlasti slednji moment bil je merodajen, da se je leta 1849. uvedla dohodnina.

Že negibčno prirejen cenik otrpnil je popolnoma v praksi, ter postala je pridobnina iz davka na dobitke davek značil, katere imajo davčni organi uvaževati in upoštevati po svoji razsodnosti, katera pa je lahko v vsakem okraji druga in še-le pred malo leti uvedlo je ministerstvo nekoliko enakomernosti z naredbo, ki določuje, katere postavke naj se pri tej ali onej visokosti dohodkov predpišejo kot pridobnina. V pojasnilo moram poseči v razpravo o dohodnini, katera se mora vsaj s tretjinko pridobnine predpisati sicer pa znaša vštévši pridobnino 5% vseh nečistih dohodkov. Po tem načelu predstavlja pridobnina letnih 4 gld. 20 = 112 dohodkov, 5.25 = 140 gld., 8.40 = 224 gld., 10.50 = 280 gld. (namreč 4.20 gld. + $\frac{1}{3}$ od 4.20 = 5.60 \times 20, ker 5% = $\frac{1}{20}$ torej 112) itd. Nedostatki stare pridobnine in nove dohodnine so se s tem le pomnožili: pridobnina je za veliko večino previsoka, po njej pa naj se na navedeni način računajo dohodki in nasprotno dohodnina, ki previsoko pridobnino še po-
višuje, naj za enakovrstne obrte bo merilo pridobnini.

Patent o dohodnini z dne 29. oktobra 1849. l. naj bi bil popravil pomanjkljaje in nedostatke pridobnine s tem, da se 1.) obdačijo vsi ne že po zemljarini ali domarini zadeti dohodki iz osebnega dobitka in iz imetja, katero se kakorkoli v naši državni polovici uporablja in sicer 2.) da se obdačijo čisti dohodki vseh tacih podjetij in opravil.

Ta patent se bistveno naslanja na patent o pridobnini ter istega dopolnjuje, določujoč, da razun pridobitka iz zemljišč in

poslopij, ter iz obrtov treba dohodnino plačati tudi od dohodkov iz osebnih opravil in od obrestij, naloženih ali izposojenih glavníc. Storil se je s tem dober korak naprej na poti popolnega zistema davkov na dohodke sploh ter imamo odslej bistveno vse dohodke obdačene z zemljarino, domarino, pridobnino in dohodnino. Vender pa ta dohodnina ni nič drugega nego bolj splošna pridobnina, ker zadene nečiste dohodke to je brez odbitka dolžnih obresti in zmanjšanja ali izgube na glavnici vsled obrabe ali obveljavljenja, ker se ne ozira na porabo dohodkov in po §-u 11. določuje čiste dohodke kot prebitek prejemkov nad izdatke, v kolikor zadnje dopušča kot odbitke, za kar zopet velja načelo, da se zmatrajo za odbitke le oni stroški, katere obrt sam na sebi povzroči in kateri se dejanski iz obrta krijo, mej katere dosledno dolžne obresti in odpisi na glavnici ne spadajo, najmanj pa osebne potrebščine obrtnika ali njegove družine.

Sedanja dohodarina pa še v drugem oziru ne vpravičuje svojega imena: niti se ne obdačijo vsi čisti dohodki ene in iste osebe, niti vse vrste dohodkov, ker naj se le od dohodkov iz obrtov, ali iz osebnih opravil ali iz obrestovanih glavníc plačuje, pa se pogosto zgodi, da ima kak obrtnik dohodke tudi iz osebnega poslovanja ali iz obresti, ki pa posamno ne dosežejo obdačne visokosti; zlasti pa ker so dohodki iz posestev prosti — oziroma ker je baš obdačenje obrestovanega kapitala jako nepopolno.

Dobra misel, da naj se dohodki na izvirku zajemo in obdačijo, temelji v tem zakonu, ki razvršča vse dohodke po izvirku v tri razrede ter za vsak razred določuje posebno davčno merilo. Vender pa je razvrstitev nepopolna, da, v III. razredu protinačelna vsled že omenjenih §-ov 2., 11. in 23., da se namreč dolžne obresti od glavníc, zavarovanih na zemljiščih in posestvih ali obrtnikom in trgovcem posojenih, ne odštevajo od dohodkov, da pa ima dolžnik pravico, 5% pri njih izplačevanju namestu davka pridržati, pravica, katere se le redkokateri dolžnik poslužuje, vsled tega pa ostanejo ne-le ti dohodki večinoma davka prosti, marveč celo davčno slabeji za davčno močnejega plačuje davek, kar namen zakona, da se davki jednakomerno po davčni zmožnosti razdele, zavira še v drugem oziru, ker se namreč od dohodkov nezadolženega in zadolženega obrtnika jednaki odstotki

jemo, vsled česar pa so, kolikor dolžnih obresti zadolženi obdači, za toliko večji njegovi davčni odstotki.

Najvažnejši oddelek patenta o dohodnini je oni o podjetjih I. razreda, v kateri spadajo vsi, ki so podvrženi tudi pridobnini, vrh tega rodniki in zakupniki. Oproščeni so oni, katerih pridobnina je z najnižjo postavko odmerjena in zadruga, katerih čisti dohodki zadnjega upravnega leta ne presegajo 300 gld. Nasprotno pa izvenredna doklada, ki znaša navadno 70% redne davščine, skoči na 100%, ako redni propis presega na leto 30 gld. Tudi v tem tiči dobra misel, da naj se večja podjetja ne le proporcionalno, marveč tudi progresivno višje obdačijo; le žal, da je ta misel že na prvi stopinji obtičala, ker pomenja povikšanje le za 1½% in to za vse obrtnike nad 30 gld. tja do najvišje obdačene tovarne v Witkovicah, katera plačuje rednega davka blizu 100.000. gld.

Dohodnina znaša v I. razredu (splošna pridobnina) 5% vseh v ta razred spadajočih dohodkov, najmanj pa tretjinko za dotični obrt predpisane pridobnine. Da je ta odstotek zlasti vsled izvenredne doklade, katera ga poviša na 8½—10% nečistih dohodkov, in povrh še pritisnejo vedno rastoče deželne okrajne in občinske doklade, vsled katerih in, ker se dolžne obresti jemó v davčno podlago, tako da lahko dohodnina naraste na 20—30%, teoretično previsok, sem že prej navedel; kako pa se praktično zmanjšuje, pojasnim pozneje. Tu naj opozorim na nedoslednost zakona, ki govori o čistih dohodkih, pa razun navedenih protinačelnih določil (§ 11.), po določilu zloglasne tretjinke (§ 20.) ne obklada dejanjskih, marveč domišljene dohodke. To nedoslednost umeje se le, ako se ozre na patent z dne 10. oktobra 1849. l., s katerim se je uvedla enaka tretjinka pri zemljarini in domarini, da bi se namreč tako obdačili dohodki, ki presegajo povprečno že obdačeno srednjo mero dohodkov. Pa še druga slabost tiči v tem: imenoval sem to tretjinko, „zloglasno“, kar je zlasti v praksi postala, davčna oblastva ne marajo tretjink ter čestokrat skušajo iste odpraviti, njih število zmanjšati s tem, da bolj strogo obravnavajo in dosežejo večje dohodke!

Razun določila o davčni meri je najvažnejši § 11., kateri posredno definuje, kar so po tem zakonu čisti dohodki ter določa, da se od dohodkov ne odbijo:

1. zneski, katere se potegne iz podjetja;
2. dolžne obresti od napravnih glavnic ter od dolžnih glavnic obdačnih podjetij;
3. odškodba za delo davkoplačevalca ali njegove rodbine, istotako ne stanovanje le-teh oseb.

Razvidno je torej da to ni čisti dohodek, po katerem se je davek krstil; kajti čisti dohodek ali donesek je marveč prebitek dohodkov nad izdatke z ozirom na zalogo, kakor se kaže iz prave bilance. Pri preračunu čistega doneska pa pride razun efektivnih dohodkov in izdatkov tudi obveljavljenje raznih predmetov v poštev, za katere je treba primerne zneske na inventarji odpisati, oziroma od dohodkov založiti v namen kesneje nadomestitve, nadalje morajo se tirjatve in dolgovi in obeh obresti primerjati, istotako tudi izgube na glavnici upoštevati, in še-le obračun vsih tih posamnih računov daje čisti dohodek.

Naš zakon pa se na te različnosti porabe dohodkov nikakor ne ozira, ker ne zmatra za stroške, kar se iz dohodkov porabi za pokritje glavniske obrabe ali izgube in v ta namen založi, istotako ne dolžnih obresti, in sicer oboje kakor tudi preje pod 3) navedenih izdatkov zato ne, ker mu to niso ali ne dejanski ali pa ne neposredno iz obrtnega opravila izvirajoči stroški.

Kar zadeva aktivne obresti, napovedati treba je z drugimi obrtnimi dohodki vred ter se z njimi skupno obdačijo, ako niso odbitku po dolžniku podvržene; hipotekarne aktivne obresti pa spadajo z jednako izjemo v III. razred; izpuščajo se deloma torej i aktivne i pasivne obresti. Načelen napredek pa je storil ta zakon gledé II. razreda, v kateri so uvrščeni dohodki iz osebnega poslovanja in poklicnega delovanja, katere dotičniki takoj ali kesneje kot pokojnino sami ali pa njih vdove ali otroci uživajo, ker odslej tu di ti čestokrat znatni dohodki plačajo davek. Protinačelno pa v ta razred uvršča zakon tudi zdravnike, založnike tobaka, poštarje, loterijske birnike, ker zdravniki opravljajo jednak poklic kakor odvetniki in notarji, ostali pa za državo opravljajo posebna opravila, pa niso v njegovi službi ter se nikakor uradnikom ne morejo prištevati, vsled česar se vsem tem daje nepravilčno prednost pred drugimi davkoplačevalci I. razreda.

Kar zadeva davčno merilo, opomniti je najprej, da je isto v primeri s splošno pridobnino (dohodnino I. razreda), in z rentnino (ali dohodnino III. razreda) mnogo nižje vsaj pri nižjih dohodkih, nadalje da proporcijonalno narašča, ker se plačuje plačnine od prvih 1000 gld. = 1%, od drugih = 2% in tako dalje od vsacega daljnega tisočaka eden odstotek več do 10%; pride pač še izvenredna doklada 70% do 2025 gld. dohodkov, nadalje pa 100%. S to naklado vred znaša plačnina do 1000 gld. = 1,7%, 2000 gld. = 3%, 3000 gld. = 4%, 4000 gld. = 5%, i. t. d. do 9450 gld. = 10%. Nižje davčno merilo zasluži odobravanje tudi z narodno-gospodarskega stališča. Splošno ima imetek lastnost in sposobnost, da se pri pravi porabi, ako ne množi vsaj ohrani, drugače osebna glavnic, kakor bi imenoval zmožnost poklicnega in službenega opravila, ki daje zaslužek le, dokler se uporablja, a se ob enem čim dalje tem bolj obrablja, ter s prestankom porabe v bolezni ali ob smrti premine imetek in dohodek. Iz tega pa sledi gospodarska potreba, da dokler služi, treba od zaslužkov mnogo več, kakor pri stvarnih glavnica zalagati za pozneje, ko zaslužek premine, da se torej zaslužek tem bolj zmanjšuje — dosledno zahtevati sme se tudi le veliko manjši davek.

Oproščeni so plačnine: 1) aktivni vojaki, 2) prejemki mendikantov in drugih redov, ki se bavijo s poukom, vzgojo ali bolništvom, istotako prejemki vseh javno-dobrodelnih zavodov, kateri prejemajo dohodke od države ali iz javnih zakladov sploh, 3) dohodki pod 630 gld.

Prvo oproščenje je star privilegij ter sicer nima nobenega vpravičenja, drugo je bolj umevno in vpravičeno s tem, da so ti dohodki v javni prid, tretje pa je, kakor v I. razredu oproščenje najnižjih obrtov, nov napredek, olajšava davčno nezmožnih, katero načelo velja tudi v III. razredu, da so namreč rentnine prosti, katerih skupni dohodki ne presegajo na leto 315 gld.

Najbolj pomanjkljiva, kakor omenjeno, je razvita rentnina (III. razred). Le-sem doslej spadajo obresti od posojil in dolžnih tirjatev sploh, dosmrtnne rente in drugi obrestni užitki glavnice nadomestujočih rent, ako niso v II. razredu obdačene in ako nima dolžnik pravice odbitka 5%. Poznejši zakoni uvrstili so v III. razred tudi posojilnice, preskrbovalnice in zavarovalnice.

Izvzete pa so obresti po §-ih 2. in 23., o čemer se je preje obširniše razpravljalo, in naj tu le še omenim, da kar je še dobrega v tem najslabšem odstavku, pokvari lahkota prikrievanja teh dohodkov, ker davčna oblastva prav te dohodke najtežje zaslede.

Preostaje še pojasniti davčno postopanje. Dohodnina vseh treh razredov odmerja naj se na podlagi izpovedi ali napovedi, v katerih naj se izkažejo vsi dohodki. Ker pa se je in po pravici pričakovalo, da napovedi ne bodo vedno resnične, določuje § 25. patenta z dne 29. oktobra 1849. l., da se o napovedih zaslišijo zaupni možje, katerih izjava, ako obrtnik ne more nasprotnega dokazati, bodi podlaga preračunu dohodkov in dohodnini. Omenil sem že, da tudi to ne zadostuje, da marveč čestokrat hodi v kvar enakomernosti pri razdelitvi davkov: davkoplachevalci večinoma, in sicer prav naravno, ker se branijo previsocih davkov, ne napovedo vestno in resnično dejanskih dohodkov — jednake misli vodijo navadno tudi zaupne možje, ki pa pogosto tudi vsih razmer ne poznajo, ali jih upoštevati ne znajo, včasih tudi nočejo, često tudi skušajo davek od sebe ali koga drugega na druge prevaliti. In tako se nerazmerje množi in povečuje, ker državne potrebščine vedno več zahtevajo, da torej ni mogoče zlepa kje odjenjati.

Vender pa tožba o previsokem davku ni povsem vtemeljena; ne skupni davek, le davčna mera je previsoka; dejanski pa je izvzemši najmanjše obrtnike, mnogo manjša, sme se trditi, da ne znaša $8\frac{1}{2}$ — 10% , ampak povprečno le 3 — $3\frac{1}{2}\%$. Davčna praksa je v tem oziru, vsaj večinoma, pomagala, kakor sem prej omenil, da so namreč davčni organi bolj rahlo postopali ter vedé za neresničnost dohodninskih izpovedi in izjav zaupnih mož, venderle te podatke jemali za davčno podlago. Ako se namreč pomisli, da je (po vladnem izkazu k načrtu davčne preosnove) leta 1890. vsih dohodnino plačujočih bilo okroglo 440.000, ki so skupno 9.000.000 redne pridobnine in dohodnine plačali, in da ta dva davka znašata 5% ali $\frac{1}{20}$ obdačenih dohodkov, bi vsi njih dohodki znašali 180.000.000 gl. in pride povprečno na enega 410 gl. letnih dohodkov, od katerih odpade povprečno na davke in dolžade blizo 50 gl., da bi torej ostalo čistih 360 gl.

(Dalje prihodnjič.)

